

Nr 264.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om betalning på grund av vissa obligationer; given Stockholms slott den 20 maj 1932.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om betalning på grund av vissa obligationer.

GUSTAF.

Felix Hamrin.

Förslag
till
Lag
om betalning på grund av vissa obligationer.

Härigenom förordnas som följer:

Här i riket före den 28 september 1931 utfärdad obligation må, ändå att den lyder å kronor i guld eller guldmynt, av gäldenären inlösas i riksbankens sedlar.

Lyder sådan obligation å både svenskt och utländskt mynt, må betalning ändock ej fordras annorledes än i svenskt mynt efter det å obligationen i sådant mynt utsatta beloppet, såvida icke obligationen den 20 maj 1932 eller i fråga om obligation, som den 14 december 1931 underkastades exportförbud, sistnämnda dag tillhörde utländsk eller i utlandet bosatt svensk borgenär.

Vad nu sagts om obligation skall äga motsvarande tillämpning å kupong, som hör till obligationen.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet och gäller, intill dess skyldighet åter inträder för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 april
1932.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADEN-
NER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler che-
fen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, ett inom departementet utar-
betat förslag till lag om betalning på grund av vissa obligationer samt anför:

»Åtskilliga här i riket utfärdade obligationer innehålla bestämmelse därom,
att obligationen inlöses och kupongräntan erlägges i guld eller guldmynt. Un-
der normala tider, då riksbanken vid anfordran inlöser av banken utfärdade
sedlar med guld efter deras lydelse, saknar denna bestämmelse aktuellt in-
tresse. Sedan emellertid numera riksbanken från och med den 28 september
1931 tillsvidare fritagits från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld, har
bestämmelsen blivit föremål för uppmärksamhet. Därvid hava skilda upp-
fattningar om bestämmelsens innebörd försports. Medan från obligationsinne-
havares sida gjorts gällande att bestämmelsen medför rätt till betalning efter
guldvärde, har å andra sidan hävdats att syftet med tilläggen 'i guld' eller 'i
guldmünt' endast vore att bringa i erinran, att landets myntsyttem vore fotat
på guld, och att bestämmelsen sålunda icke medförde skyldighet för obligations-
utgivare att betala annorledes än i gällande betalningsmedel.

I en till mig ställd skrivelse av den 21 januari 1932 hava förste deputeraden
i riksgäldskontoret f. d. professorn G. Kobb, Stockholms stad, Sveriges allmän-
na hypoteksbank, Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och Stockholms
Intecknings Garanti Aktiebolag hemställt om lagstiftning, varigenom förkla-
rades att en betalningsförpliktelse, som i obligationer eller därtill hörande ku-
ponger angivits i kronor i guld eller i kronor i guldmünt eller med användande
av liknande uttryck, skulle anses uppfylld genom betalning av angivet kron-
belopp i sådant mynt, som vid förfallotiden är i Sverige lagligen gällande be-
talningsmedel.

Sedan bruket av sedlar infördes i vårt land, har det under olika perioder före-
kommit, att sedlarna icke kunnat inlösas och att de följaktligen nedgått i värde
i förhållande till 'klingande mynt'. Första gången riksbankens sedlar blevo
oinlösliga var år 1745. Genom en ytterligare ökad sedelutgivning sjönk deras

**Obliga-
tioner
med guld-
klausul.**
Inledning.

*Historisk
översikt av
det svenska
mynt-
systemet.*

värde till hälften, och sedan värdet i omkring tjugu år stått på denna nivå, gjordes de genom 1777 års myntrealisation åter inlösbara till halva nominella värdet.

Sedan riksgäldskontoret år 1789 inrättats, började också detta verk att, förutom obligationer, även utgiva sedlar. Redan i början av 1790-talet uppstod emellertid en kursdifferens mellan riksgäldskontorets och riksbankens sedlar. De förra utträngde så småningom banksedlarna ur rörelsen, och då riksgäldssedlarna utgavos i stor mängd, sjönk deras värde så småningom till två tredjedelar av nominella värdet. Riksbankssedlarna behöllo däremot alltjämt sitt värde, så att alltså en riksdaler banko motsvarade en riksdaler specie. År 1803 företogs en andra myntrealisation, enligt vilken riksgäldssedlarna skulle ersättas med banksedlar enligt det värde de då faktiskt hade, d. v. s. för 3 riksdaler riksgälds erhöll man 2 riksdaler banko eller specie. År 1810 nödgades banken ånyo upphöra med att inlösa utelöpande sedlar. Sedelinlösningen återupptogs den 1 oktober 1834, varvid riksbankssedlarna inlöstes med tre åttiondelar och riksgäldssedlarna med en fjärdedel av det nominella värdet.

Bruket av skiftande myntslag — riksdaler specie, riksdaler banko och riksdaler riksgälds — vållade åtskillig olägenhet. Genom förordningen den 3 februari 1855 bestämdes, att räkneenheten skulle utgöra riksdaler riksmünt om 100 öre och i värde motsvara 1 riksdaler riksgälds, $\frac{2}{3}$ riksdaler banko och $\frac{1}{4}$ riksdaler silver eller riksdaler silverspecie. En riksdaler banko blev sålunda en riksdaler riksmünt med tillägg av 50 öre.

Sedan vid 1869 års riksdag förslag väckts om införande av ett nytt myntsystem och om övergång från silver- till guldmyntfot, infördes genom lagarna den 30 maj 1873 om rikets mynt och om övergången till det nya myntsystemet vårt nu gällande myntsystem. Vid omräkning från gammalt till nytt mynt skulle en riksdaler riksmünt anses motsvara en krona.

Från 1834 års myntrealisation och intill tiden för världskrigets utbrott har riksbanken kunnat fullgöra sin inlösningsskyldighet. Med anledning av de osedvanligt stora gulduttag, som förekommo under de utrikespolitiskt oroliga dagarna i slutet av juli och början av augusti 1914, beslutade riksbanksfullmäktige att från och med den 3 augusti, i likhet med flertalet europeiska sedelbanker, tillsvidare inställa inlösningen av riksbankens sedlar. Inlösningen återupptogs den 5 februari 1916 men inställdes ånyo under tiden 18 mars 1920 — 31 mars 1924. Numera har riksbankens inlösningsskyldighet ånyo upphävts från och med den 28 september 1931.

Under tiden från och med den 25 november 1914 till och med den 31 mars 1924 förelåg förbud för utförsel av guldmynt och guld i tackor. Genom kungörelse sistnämnda dag meddelades förbud för annan än riksbanken att införa oarbetat guld och guldmynt. Detta förbud upphävdes den 28 mars 1930. Här efter har genom kungörelse den 27 september 1931 ånyo meddelats förbud för utförsel av guldmynt och oarbetat guld från och med den 28 september 1931.

De nuvarande bestämmelserna om riksbankens sedelutgivningsrätt och skyldighet att inlösa sedlarna med guld och om sedlarnas egenskap av lagligt betalningsmedel återfinnas i tredje stycket av § 72 regeringsformen. I sin ur-

sprungliga lydelse innehöll paragrafen i denna del endast föreskrift därom, att rikstens ständer allena ägde rätt att genom banken utgiva sedlar, som må erkännas för mynt i riket. Något särskilt stadgande om inlösningskyldighet förekom däremot icke.

Vid 1834—35 års riksdag väcktes fråga om ett sådant tillägg till § 72 regeringsformen, att riksbankens sedlar skulle erkännas såsom mynt i riket, allenast så länge de efter sin lydelse av banken inlöstes med silver. Påföljande riksdag beslutade ständerna i enlighet härmed, men beslutet blev icke av Kungl. Maj:t stadfäst. Frågan väcktes ånyo vid 1847—48 års riksdag, och det föreslagna tillägget blev vid 1850—51 års riksdag antaget. Till § 72 fogades i anledning härav en ny mening av följande lydelse: 'Dessa sedlar skola vid anfordran efter deras lydelse av banken med silver inlösas.' I samband med den nuvarande myntordningens införande år 1873 vidtogs i sistnämnda stadgande den ändringen, att sedlarna skulle vid anfordran 'efter deras lydelse med silver eller guld av banken inlösas.' År 1897 uteslöts stadgandet om silverinlösen.

I proposition den 12 augusti 1914 framlade Kungl. Maj:t förslag till sådan ändring av § 72 regeringsformen, att riksbanken under vissa förutsättningar skulle kunna befrias från plikten att inlösa sina sedlar. Sedan förslaget i vederbörlig ordning antagits av riksdagen, erhöll § 72 regeringsformen år 1915 sin nuvarande lydelse. I samband därmed blev riksbanken genom förordningen den 11 maj 1915 formellt fritagen från inlösningskyldigheten.

En inom departementet verkställd utredning har givit vid handen, att guld-klausuler förekomma i stor utsträckning i svenska obligationer. För närvarande torde finnas utelöpande sådana obligationer till ett sammanlagt belopp av över 953 miljoner kronor. Av detta belopp beräknas omkring 60 miljoner kronor eller något därutöver falla på obligationer, som befinna sig i utlandet. Vissa obligationer med guld klausul äro utställda i såväl svenskt som utländskt mynt, nämligen till ett belopp av omkring 228 miljoner kronor. Av de i utlandet befintliga obligationerna torde det stora flertalet vara utfärdade i flera myntslag. Jag hänvisar till en tabell över obligationer med guld klausul, vilken torde få fogas såsom bilaga B till detta protokoll.

De i svenska obligationer förekommande guld klausulerna hava i allmänhet endera av följande lydelser: kronor i guld, kronor i guldmynt eller kronor i guld enligt lagen om rikets mynt av den 30 maj 1873. Understundom användas på skilda ställen i samma obligation olika uttryckssätt. Ofta påträffas guld klausul allenast på ett eller ett par ställen i obligationen, medan i övrigt endast beteckningen kronor utan tillägg användes. Det förekommer även, att guld klausul icke återfinnes i obligationen men väl å kupongen, liksom också att obligationen upptager men kupongen saknar sådan klausul. Sålunda angives t. ex. i obligationer tillhörande Allmänna Hypotekskassans för Sveriges Städer lån av år 1888 obligationens belopp i själva texten i kronor i guld enligt lagen om rikets mynt av den 30 maj 1873, medan beloppet i rubriken och å obligationens baksida endast angives i kronor utan guld klausul. Kupongen saknar guld klausul. Obligationerna till samma kassas lån av år 1902, vilka innehålla såväl svensk som tysk text, angiva i texten lånebeloppet på följande sätt:

*Före-
komsten av
guldklausu-
ler i svenska
obligationer.*

'— — — kronor eller — — — riksmark, i guld, enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873'. I rubriken samt å baksidan och å kupongen angivas kron- och markbeloppen utan guldklausul. Beträffande de av Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa upptagna lånen gäller i regel, att obligationstexten använder uttrycket kronor i guldmynt, men att kupongerna sakna guldklausul. I de till Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolags lån av år 1891 hörande obligationerna upptager den svenska texten beloppet i kronor i guld enligt lagen om rikets mynt av den 30 maj 1873, medan i den tyska texten användes uttrycket 'Mark Deutsche Reichswährung' utan något tillägg. I obligationerna till samma bolags lån av åren 1889, 1892, 1894 och 1898 angives beloppet endast i kronor enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873, medan kupongerna upptaga klausulen kronor i guld. Obligationerna till samma bolags lån och tyska mark upptagna lån av åren 1885, 1886 och 1887 angiva obligationens belopp i kronor i guld med tillägg, att obligationen efter innehavarens val också är betalbar hos vissa banker i Tyskland med visst belopp i mark utan att guldklausul därvid förekommer; motsvarande gäller i fråga om kupongerna. Stockholms stads lån innehålla i allmänhet guldklausul i obligationerna (i guld, in Gold, en or) men sakna dylik klausul i kupongerna. I obligationerna till Gävle stads lån av år 1905 talas i rubriken om kronor i guld, i texten om kronor i guldmynt och å baksidan endast om kronor. I obligationerna till Borås stads lån av år 1892 användes i rubriken uttrycket kronor i guldmynt, medan i texten samt å baksidan och å kupongerna endast talas om kronor.

Framställningen om lagstiftning i ämnet.

I den av mig inledningsvis omnämnda framställningen om lagstiftning angående betalning på grund av obligationer med guldklausuler hava närmare utvecklats skälen för den uppfattningen, att dessa klausuler i de svenska obligationerna vore allenast en tom formel. I huvudsak anföres följande:

Bruket av guldklausuler här i landet härrörde från tiden närmast efter ikraftträdandet av lagen den 30 maj 1873 om rikets mynt, genom vilken lag den dittills gällande silvermyntfoten upphävdes och ersattes med guldmyntfot. Det vore naturligt, att man önskat giva uttryck åt denna betydelsefulla förändring, vilken åt landets penningväsen skänkte en helt annan stadga än förut. Uttrycken kronor i guld eller liknande avsåge med andra ord att giva en närmare bestämning av det myntslag, varå obligationerna gällde. Härpå tydde särskilt formuleringen kronor i guld enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873. Ett dylikt närmare angivande av myntslaget måste hava framstått såsom angeläget för dem, som nyligen rört sig med tvenne olika inom landet förekommande myntvärden, riksdaler riksmünt och riksdaler banko. Beteckningen kronor i guld eller kronor i guldmynt för det nya myntet låge nära till hands, då det uttryckte en motsättning till den intill år 1873 gällande myntenheten, riksdaler i silver, och vore för övrigt ur rent språklig synpunkt en naturlig parallell till de på sin tid använda beteckningarna daler silvermynt och daler kopparmynt.

Att avsikten med berörda uttryck endast varit den sålunda angivna framginge bland annat därav, att samma uttryck använts i aktiebrev. Då i aktiens begrepp låge, att densamma icke utgjorde bevis om fordran utan endast vore en andel i företaget, vore det tydligt, att tillägget guldmynt icke kunde haft någon självständig innebörd.

Att detsamma vore förhållandet, då liknande uttryck användes i obligationer, framginge av åtskilliga omständigheter. Särskilt belysande vore ett fall av

dubbelmyntade obligationer, nämligen Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolags lån av år 1891. De till detta lån hörande obligationerna hade jämlöpande svensk och tysk text. I den svenska texten användes uttrycket kronor i guld enligt lagen om rikets mynt av den 30 maj 1873 och i den tyska texten uttrycket Mark Deutsche Reichswährung utan något som helst tillägg, som skulle innebära en i Tyskland eljest ofta förekommande guld klausul i ordets egentliga betydelse med dess särskilda verkningar. Här hade man sålunda i brist på teknisk term använt orden i guld för att uttrycka alldeles detsamma, som i tysk terminologi förstodes med Deutsche Reichswährung. Tydligt vore i båda fallen fråga endast om en definition, ett närmare angivande av myntslaget, i ena fallet antalet kronor, i andra fallet mark.

Dessa motiv för begagnande av uttrycken kronor i guld och liknande hade naturligen försvagats ju mer tiden led och det nya myntet icke längre var någon nyhet. I många fall hade man också snart frångått uttryckens användande. Men i andra fall hade desamma bibehållits; dels hade de ju vunnit viss hävd och dels hade man vid nya obligationsemissioner utan vidare avskrivit äldre obligations-texter. Att de emellertid betraktats som i grunden oväsentliga framginge bland annat därav, att samme obligationsutgivare i olika emissioner använt än det ena, än det andra av dessa uttryck och därjämte i vissa lån endast begagnat uttrycket kronor utan tillägg, ehuru intet skäl kunde tänkas hava förelegat för denna olikhet. Lånen hade i allo av såväl låntagare som långivare betraktats såsom likvärdiga. Betecknande vore även, att uttrycket kronor i guld i vissa fall endast förekomme i obligationerna men ej i kupongerna och i vissa väl i kupongerna men ej i obligationerna.

Därest uttrycket kronor i guld verkligen, vare sig av obligationsutgivare eller av låneförmedlare eller av den obligationsköpande allmänheten, tillagts någon betydelse utöver angivandet av myntslaget, borde detta givetvis hava framträtt under den tid — i slutet av och omedelbart efter världskriget — då Sveriges riksbank varit befriad från skyldigheten att inlösa sina sedlar i guld och då den svenska kronans värde tidvis varit väsentligt nedsatt. Så skedde emellertid icke. Exempelvis Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa hade under denna tid utgivit obligationer till avsevärda belopp, alla i kronor i guldmynt, och från samma skede förskreve sig åtskilliga av Stockholms stads lån, utställda i kronor i guld. Någon som helst tanke på att låntagarna skulle erhålla likviden för dessa obligationer — som vad Stockholms stads lån beträffade emitterades genom affärsbankerna — i guld eller efter något slags guldkurs hade icke förekommit. Särskilt i dessa fall vore det uppenbarligen orimligt att göra gällande, att uttrycken kronor i guld och kronor i guldmynt innebure skyldighet att betala efter guldvärde, då ju detta skulle betyda, att låntagarna, vilka mottagit likvid i papperskronor, skulle anses hava förbundit sig att verkställa amortering och räntebetalning i ett värde, som vid obligationernas utgivande varit väsentligt högre än den mottagna likviden. Såge man till kursnoteringarna å obligationsmarknaden under den tid kronan varit deprecierad, funne man, att någon skillnad icke rädde mellan sådana obligationer, som angäve sitt belopp i guld, och sådana, som talade endast om kronor utan dylikt tillägg. Ej heller hade det förekommit, att obligationsinnehavare sökt att med stöd av nämnda uttryck kräva likvid för kuponger och utlottade obligationer i annat och mera än pålydande belopp i det lagligen gällande betalningsmedlet, d. v. s. papperskronor.

Betraktade man förhållandena efter krigstiden och under de allra senaste åren, så vore att anteckna, att exempelvis Konungariket Sveriges Stadshypotekskassas 4.5 % lån av år 1927, vilket vore försett med uttrycket kronor i guldmynt, och samma institutions 4.5 % lån av år 1930, vilket angäve beloppet blott i kronor, värderats alldeles lika; det hade till och med ofta förekommit,

att å det senare lånet kursen varit högre än å det förra lånet. Allmänheten hade sålunda icke tillmätt uttrycket kronor i guldmynt någon värdeökande betydelse.

Påpekas kunde, att tillgängliga uppslagsböcker rörande svenska obligationslån icke innehölle några uppgifter rörande förekomsten i obligationerna av tillägget i guld.

De nu anförda omständigheterna torde giva avgörande stöd för att obligationsutgivarna aldrig avsett och obligationsköparna aldrig antagit, att tilläggen i guld eller i guldmynt skulle äga någon självständig innebörd. Det torde stå utom tvivel, att det icke någonsin vid transaktioner med obligationer av ifrågavarande slag mellan obligationsutgivare och obligationsköpare varit en övervägd förutsättning, att obligationerna i sin text skulle innehålla uttrycket kronor i guld, och att därmed skulle avses något mera än blott ett angivande av myntslaget kronor eller det i landet gällande lagliga betalningsmedlet. Det borde vara klart, att innehavarna av dylika obligationer icke hade rätt att kräva betalning annorledes än i lagligt betalningsmedel, och att de även under tid, då riksbanken vore befriad från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld, vore skyldiga att mottaga likvid i sedlar efter pålydande belopp. Härom rådde, såsom förut antytts, icke heller någon som helst villrådighet under den tidigare period, då sedelinlösningsskyldigheten varit suspenderad.

Emellertid hade nu, efter upphävandet av guldmyntfoten i Sverige från och med den 28 september 1931, det påståendet framförts, att uttrycket kronor i guld och liknande uttryck vore guldklausuler, som för obligationsgäldenärerna innebure skyldighet att betala efter guldvärde, och innehavare av obligationer, i vilka dylika uttryck förekomme, hade i ett stort antal fall krävt att erhålla betalning i guld eller efter dess värde. I ett fall hade vederbörande obligationsinnehavare förklarat sig vilja föra saken till rättegång och förmått sig komma att uttaga stämning med yrkande om likvid efter guldvärde.

Sammanlagda beloppet av ännu utelöpande utav svenska städer, Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och Stockholms Intecknings Garanti Aktieföretag utfärdade obligationer, i vilka uttrycken kronor i guld och liknande förekomme, överstege 837 miljoner. Det vore utan vidare klart, att en förpliktelse för obligationsutgivarna att betala efter guldvärde skulle i betänklig grad rubba deras ekonomi. Enbart för de nyss angivna obligationsutgivarna skulle skuldsumman vid en depreciering av svenska kronan med 28 procent stiga med icke mindre än omkring 335 miljoner kronor.

Ifråga om Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa skulle en höjning av skuldsumman med omkring 190,000,000 kronor bliva följden, vilket, enär kassans låntagare vore ansvariga för dess förbindelser, skulle medföra en motsvarande höjning av låntagarnas förpliktelser och därigenom ödesdigra förluster för dem samt sannolikt svåröverskådliga omvälvningar på fastighetsmarknaden. Då många låntagare vore i den ekonomiska ställning, att de svårigen skulle kunna bära dylika förluster, kunde i sista hand den garanti, som staten på visst sätt iklätt sig för kassan, komma att tagas i anspråk.

Även beträffande övriga obligationsutgivare komme säkerligen statens medverkan att påkallas för täckande av de förluster, som skulle komma att uppstå genom inlösen efter guldkurs. Krav i sådan riktning torde få anses väl grundade, då obligationsutgivarna vid emitterandet av sina lån helt naturligt utgått från ett fasthållande vid den grund, vari vårt myntsysteem förankrats. Än starkare skulle givetvis motiveringen för ett sådant krav bliva, därest ett återupptagande av guldlinlösningen ej längre skulle göras till riktpunkt för valutapolitiken samt alldeles särskilt för det fall, att man skrede till en nedsättning av kronans guldvärde.

Slutligen borde framhållas, att inlösen efter guldvärde skulle för svenska

obligationsinnehavare medföra en alldeles oberättigad vinst, enär ju sedlarnas köpkraft inom landet icke minskats.

Det vore alldeles uppenbart, att de nu utvecklade följderna av en domstolsdom, som innebure förpliktelse för obligationsgäldenärerna att betala efter guldvärde, skulle vara så ödesdigra, att ett ingripande från statsmakternas sida bleve nödvändigt.

Emellertid vore det tydligt, att redan en rättegång i förevarande fråga skulle skapa en period av osäkerhet, vilken, sträckande sig över den tid av 3 till 4 år, som målets prövning i instanserna komme att taga, skulle för obligationsutgivarna innebära vådor av allvarligaste art. Det vore uppenbart, att det för exempelvis Konungariket Sveriges Stadshypotekskassas verksamhet skulle verka i hög grad menligt att under en längre tidsperiod hava svävande en rättsfråga, vars lösning skulle hava den vittgående innebörd, som ovan lämnade framställning angäve. Erinras kunde om ansvarigheten låntagarna emellan för kassans skulder samt om den hämning i kassans fortsatta verksamhet, som säkerligen bleve följden, därest lånesökande ställdes inför möjligheten av att genom ett prejudikat, som ginge kassan emot, åläggas förpliktelser långt utöver det sökta lånets belopp.

Olägenheterna av det inträdande osäkerhetstillståndet komme även att drabba obligationsköparna. Det vore sannolikt, att obligationsmarknaden skulle under rättegångens lopp röna inflytande av förhoppningarna om den extra vinst, som skulle inträda vid ett bifall till käromålet, och ett vitt fält öppnas för illojala spekulationer. Blev sedermera den slutliga domen ogillande, komme förlust att drabba de köpare, som betalat ett på guldförhoppningarna grundat överpris.

Med hänsyn till det nu anförda vore det av synnerlig vikt att man icke läte med vidtagandet av åtgärder i saken anstå i avvaktan på utfallet av en rättegång. En utveckling sådan som den ovan i korthet antydda syntes under alla förhållanden böra förebyggas.

Bemärkas finge, att i åtskilliga länder, där verkliga guldklausuler, innebärande förpliktelse att betala efter guldvärde, förekommit, statsmakterna vid skilda tillfällen för längre eller kortare tid satt dessa klausuler ur kraft.

Av vad ovan anförts syntes framgå, att en lagstiftning vore oundgängligen påkallad, varigenom förklarades, att en betalningsförpliktelse, som i obligationer eller därtill hörande kuponger angivits i kronor i guld, kronor i guldmynt eller med användande av annat liknande uttryck, skulle anses uppfylld genom betalning av angivet kronbelopp i sådant mynt, som vid förfallotiden vore i Sverige lagligen gällande betalningsmedel. Därigenom skulle endast bliva fastslaget, att en betalningsförpliktelse, som tidigare ej ens ifrågasatts skola föreligga, icke heller förefunnes. En dylik förklaring från statsmakternas sida i berörda hänseende syntes vara en naturlig konsekvens av sedelinlösningsskyldighetens upphävande.

I utlandet har frågan om guldklausulernas betydelse varit föremål för behandling i litteraturen och i åtskilliga fall dragits under domstolarnas prövning. I ett flertal länder hava hithörande spörsmål reglerats genom särskild lagstiftning.

*Utländsk
rätt.*

I allmänhet har frågan, huruvida en guldklausul bör tillmätas reell betydelse eller icke, betraktats som en ren tolkningsfråga, i det att man framhållit, att klausulen allt efter omständigheterna är att anse antingen såsom en tom formel eller ock såsom en effektiv förpliktelse att betala vare sig i guldmynt (*guldmynstklausul*) eller i guld eller sedlar till belopp motsvarande guldvärdet (*guldvärdet*).

värdeklausul). En guldmyntklausul har framför allt betydelse, då guldmynt och deprecierade sedlar samtidigt förekomma i den allmänna rörelsen. Enligt en teori antager guldmyntklausulen, om guldmynt ej kunna anskaffas, karaktären av guldvärdeklausul. Enligt en annan uppfattning, som kommit till uttryck, bland annat i tyska domstolsutslag, föreligger force majeure, som medför rätt för gäldenären att betala i sedlar efter deras nominella värde.

I den proposition, som ligger till grund för en år 1923 i *Norge* utfärdad lag 'om pengeförpliktelser lydande på betalning i gull' framhålles, att förekommande guldklausuler av den allmänna rättsuppfattningen där i landet icke tillagts någon särskild betydelse och att man följaktligen icke utan vidare kan betrakta förekomsten av en guldklausul som uttryck för ett åtagande att betala i guld. Har emellertid en gäldenär 'retsgyldig' gjort ett sådant åtagande, äger han enligt nämnda lag, om fordringsägaren vägrar att mottaga likvid i sedlar efter dessas nominella värde, rätt att kräva anstånd med betalningen under den tid Norges bank är fritagen från skyldighet att inlösa sina sedlar efter deras lydelse. Har borgenären en gång vägrat att mottaga betalning i sedlar, må han därefter icke påfordra sådan betalning annat än efter tre månaders uppsägning. Under anståndstiden har gäldenären att erlægga ränta efter 4 % om året. Endast staten, Norges bank och av staten garanterade banker samt kommuner må på förhand avsäga sig rätten till anstånd. I det ursprungliga lagförslaget avsågs att för framtiden helt förbjuda varje guldklausul. Bestämmelsen härom uteslöts emellertid på framställning av norska bankföreningen, och lagen utsträcktes i stället att gälla även guldklausuler, som tillkommit efter lagens ikraftträdande.

I *Danmark* saknas särskilda bestämmelser om guldklausuler. I cirkulär av den 15 februari 1932 har emellertid finansdepartementet meddelat, att kuponger till statsobligationer, som äro försedda med guldklausul, komma att inlösas efter guldvärde under förutsättning att obligationerna före den 15 februari 1932 och allt sedan dess utan avbrott varit förvarade utanför Danmarks gränser. Att så är förhållandet skall styrkas genom en på tro och heder avgiven förklaring, s. k. affidavit. Denna skall vara utfärdad av bank eller av obligationsinnehavaren själv, i vilket sistnämnda fall förklaringen dock skall vara legaliserad av offentlig myndighet. Med obligationer, förvarade i utlandet, likställas i Danmark deponerade obligationer, som tillhöra i utlandet fast bosatta personer eller där hemmahörande institutioner. Kuponger tillhörande andra obligationer än de nu nämnda komma däremot att inlösas i sedlar efter nominella värdet.

I *Finland* förekomma ej särskilda bestämmelser om guldklausuler.

I *Tyskland* tillmätas guldklausuler i och för sig rättslig verkan. Genom en förordning av den 28 september 1914 hava emellertid före den 31 juli 1914 gjorda utfästelser att betala i guld tillsvidare fränkänts giltighet.

I *Frankrike* hava guldklausuler i allmänhet ansetts ogiltiga. Undantag härifrån har endast gjorts ifråga om internationella betalningsförpliktelser. Denna rättsuppfattning har numera kommit till uttryck i den nya myntlagen av den 25 juni 1928, som vid bestämmande av den nya francens relation till

guldet tillika angiver, att den i lagen givna definitionen icke skall äga tillämpning vid fullgörande av internationella betalningsförpliktelser, som tidigare rättsgiltigt ingåtts i guldfrancs.

I *Italien* däremot tillerkännes guld klausulerna i princip giltighet. Emellertid må enligt ett dekret av den 28 februari 1916 avtal, som går ut på effektiv betalning i guld, tillvidare fullgöras i annat lagligt betalningsmedel efter den officiella kursen å betalningsdagen. Borgenären äger dock påfordra, att betalningen skall erläggas i det avtalade betalningsmedlet men i så fall tidigast 6 månader efter fredsslutet, en frist som år 1921 förlängts tillsvidare. Under uppskovstiden har gäldenären att erlægga 4 % ränta. Vidare har genom dekret den 7 mars och den 18 april 1920 förordnats, att vissa företag skulle vara berättigade att betala sina i guld utfärdade obligationer efter viss kurs, betydligt lägre än den effektiva. Utländska obligationsinnehavare skulle dock äga påfordra uppskov med betalningen, tills dekreten upphävts, och därvid tillgodonjuta viss ränta å tidigare till betalning förfallna belopp. Dessa dekret upphävdes år 1928. Sedan liran sistnämnda år stabiliserats vid ett lägre värde och guldlösen åter upptagits i full utsträckning, hava domstolarna ansett tidigare guld klausuler medföra rätt till betalning allenast av fordringens nominella belopp i nya guldlire.

I *Ungern* tillerkännes guld klausulerna likaledes principiellt giltighet. Skulder i guld eller guldvärde få dock gäldas i sedlar efter gällande kurs. Genom en förordning av den 10 februari 1923 har föreskrivits, att om dessa regler med hänsyn till förändringar i det ekonomiska läget och förskjutningar i penningvärdet samt i betraktande av gäldenärens förmögenhetsförhållanden och förvärvsmöjligheter icke skulle motsvara rätt och billighet, domstolen på yrkande av gäldenären må vidtaga skälig jämkning i skuldbeloppet. Tillika berättigades domstolen att medgiva anstånd med skuldens betalning. Dessa bestämmelser hava i viss mån ändrats genom senare lagstiftning. För skulder till utlandet hava särskilda bestämmelser utfärdats.

I *engelska* obligationer förekomma ej guld klausuler. Dylika klausuler äro däremot synnerligen vanliga i *Nordamerikas Förenta Stater* ('dollar gold coin of the U. S. of the present standard of weight and fineness').

Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att den fasta mellanfolkliga domstolen i Haag genom tvenne under år 1929 meddelade utslag i mål angående internationella betalningsförpliktelser — nämligen i fråga om statslån, som av Serbien och Brasilien upptagits i gamla guldfrancs — förklarat guld klausulen bindande samt ålagt dessa stater att fullgöra betalningen antingen i sådana francs eller ock i annat å betalningsorten gällande betalningsmedel till motsvarande värde.

Vid uppläggande av obligationslån, som äro avsedda för den internationella marknaden, förekommer i stor utsträckning, att i obligationerna skuldsamman angives såväl i inhemskt mynt som i en eller flera utländska valutor, varvid tillika utländska inlösningsställen anvisas. Så har skett även här i landet. Då nu i samband med guldmyntfotens suspendering den svenska kronans värde i

**Obligatio-
ner i flera
myntslag.
Inledning.**

förhållande till främmande guldvalutor avsevärt sjunkit, har frågan blivit aktuell, huruvida även svenska obligationsinnehavare böra äga rätt att fordra betalning i utländskt mynt.

Flermyntade obligationer hava utfärdats av svenska staten, vissa städer, bland dem Stockholm och Göteborg, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och dess föregångare Allmänna Hypotekskassan för Sveriges Städer, Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag och vissa andra inteckningsbolag samt vissa järnvägsbolag.

Samtliga flermyntade obligationer hava utfärdats före världskriget. De lyda, förutom å svenskt mynt, huvudsakligen å ett eller flera av följande myntslag, nämligen tyska mark (gamla), francs (gamla franska eller belgiska francs eller schweizerfrancs), floriner och pund sterling. Vissa av obligationerna äro försedda med guldklausuler, som i regel hänföra sig ej blott till det svenska utan även till det utländska myntet. Obligationerna äro i allmänhet avfattade sålunda, att i såväl själva obligationen som kupongen utsatts, förutom kronbeloppet, ett bestämt belopp i främmande myntslag, exempelvis på följande sätt: '360 kronor = 500 francs = 19 pund 16 shilling = 404 mark'. För vart och ett av de olika myntslagen plägar angivas särskild betalningsort. Undantagsvis utsäges uttryckligen, att valrätten mellan de olika valutorna tillkommer obligationsinnehavaren.

De utelöpande obligationernas sammanlagda värde uppgår till över 965 miljoner kronor, därav 230 miljoner placerade i utlandet. Jag hänvisar till häröver upprättad tabell, vilken torde få fogas såsom bilaga C till detta protokoll. Av särskilt intresse i detta sammanhang äro obligationer, som lyda å valutor, vilka stå högre än den svenska kronan, nämligen schweizerfrancs, floriner och numera pund. Å samtliga dessa myntslag eller å något av de båda förstnämnda lyda obligationer å omkring 210 miljoner kronor, därav 56 miljoner placerade i utlandet. Å pund sterling men ej å schweizerfrancs eller floriner lyda obligationer å omkring 411 miljoner kronor, därav 124 miljoner kronor placerade i utlandet. Obligationer med guldklausul, vilka lyda å gamla franska eller belgiska francs, torde genomgående vara utställda även i schweizerfrancs, floriner eller pund sterling. Obligationer, som lyda å gamla tyska mark i guld men ej å någon av sistnämnda tre valutor, finnas till ett värde av omkring 57 miljoner kronor, därav 3 miljoner placerade i utlandet. Dessutom finnas vissa i gamla tyska mark utfärdade obligationer, som äro försedda med guld-klausul endast vid det svenska myntet. Sistnämnda obligationers värde uppgår till omkring 14 miljoner kronor, därav 2 miljoner placerade i utlandet.

*Obligations-
utgivarnas
skrivelse.*

I syfte att vinna skydd mot anspråk på betalning i utländskt mynt från svenska obligationsinnehavares sida hemställde i skrivelse den 26 november 1931 riksgäldskontoret, Stockholms stad, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag om exportförbud å flermyntade obligationer och kuponger.

I denna skrivelse framhölls det bekymmersamma läge, vari utställare av flermyntade obligationer, som utfärdats före världskriget, kommit, sedan riks-

banken tills vidare fritagits från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld, samt anfördes i huvudsak följande:

De svårigheter, som vid tidigare suspendering av guldinlösningsskyldigheten förekommit, hade icke blivit satta på sin spets. Väl hade inlösen av å utländsk ort betalbara svenska obligationer och räntekuponger även tidigare förekommit till betungande kurser, men det hade därvid i regel varit fråga om obligationer till förhållandevis mindre belopp, som innehafts av utländska medborgare, vilka i sina respektive hemland uppburit likvid. Svenska obligationsinnehavare, i vilkas ägo befunnit sig största delen av obligationer av detta slag, hade så gott som undantagslöst varit till freds med den likvid i svensk valuta, som å svensk betalningsort stått till förfogande, och alltså visat sig lojala mot sitt lands obligationsutgivare. Under föregående kris hade såsom villkor för utbetalning i främmande högre valuta uppställts kravet på en på heder och samvete avgiven förklaring (affidavit), att vederbörande obligation befunnit sig i utlandet före inträdandet av disagio å den svenska kronan. De, som ej kunde förete affidavit, förvägrades inlösning i det främmande myntslaget. Endast i enstaka undantagsfall hade försök från svensk sida förekommit att till de svenska obligationsgäldenärernas skada profitera på den svenska kronans avvikelse från den normala växelkursen. I intet känt fall hade sådant försök fullföljts genom anställandet av rättgång. Anledningen därtill torde hava varit att söka dels däri, att vederbörande haft klart för sig, att en sådan aktion skulle hava fördömts av en enhällig allmän opinion, dels däruti, att den svenska kronans disagio betraktats såsom en snart övergående företeelse.

I Danmark och Finland hade däremot förhållandena gestaltat sig annorlunda, och man hade där sett sig nödsakad att skrida till lagstiftningsåtgärder med syfte att skydda utgivare av i såväl egen som utländsk valuta utställda obligationer från nackdelar och förluster, vilka eljest skolat uppkomma såsom en följd av statsmakternas beslut att befria vederbörande centralbanker från skyldigheten att inlösa sina sedlar i guld.

För svenska obligationsutgivare hade, såsom anförts, icke tidigare uppstått sådana svårigheter, som föranlett påkallande av åtgärder från statsmakternas sida liknande dem, vilka företagits i våra nämnda grannländer. Numera hade emellertid tydliga ansatser till dylika svårigheter framträtt, och det vore uppenbart att om den svenska valutan fortfarande att vara deprecierad, situationen för obligationsutgivarna i här ifrågakvarande avseende måste bliva en helt annan än tidigare.

Visserligen vore avsikten att, liksom vid den förra krisen, tillämpa affidavit-system, således att för verkställande av betalning i utländsk valuta kräva en förklaring att vederbörande obligationer respektive kuponger befunnit sig i utländsk ägo före guldinlösningsskyldighetens upphävande. Men grundad anledning förefunnes att befara, att denna åtgärd ensam icke gäve obligationsutgivarna erforderligt skydd. Allt sedan inflationsperioden efter världskriget hade ju av utländska låntagare å världsmarknaden emitterats ett mycket stort antal obligationer, lydande å ett flertal valutor och betalbara i skilda länder. Därigenom och på grund av att obligationshandeln överhuvudtaget betydligt utbredds och internationaliserats, hade man i hela världen — och icke minst i Sverige, som ju tidvis varit en god marknad för obligationsemissioner av skilda slag — fått ögonen öppnade för de möjligheter till förtjänster, som obligationer i flera myntslag erbjöde. Ett ytterst omfattande arbitrage i sådana obligationer hade utvecklats, som ombesörjde, att inga vinstchanser lämnades outnyttjade. Svenska innehavare av utländska obligationer hade fått blicken inriktad på att vid inlösen begagna de fördelaktigaste betalningsorterna; och steget vore

då icke långt till att behandla innehavet av även det egna landets förkrigsobligationer efter samma grundsatser. Opinionsen finge väl — allmänt sett — alltjämt anses vara beredd att fördöma försök att utnyttja landets iråkade läge till att förskaffa sig opåräknade förtjänster på egna landsmäns bekostnad; men känslan av det illojala däri bleve lätt avtrubbad därigenom, att man betraktade sina svenska obligationer i direkt sammanhang med sina utländska flermyntade obligationer. Enligt vad erfarits hade man också numera i vida kretsar för avsikt att söka begagna de möjligheter till extra förtjänster på svenska obligationer, som kronans depreciering i förhållande till de kvarvarande guldvalutorna öppnat. Och det kunde med visshet antagas, att man därvid icke komme att låta sig hindras enbart genom ett affidavitsystem. Det hade därför ansetts oundgängligt att hemställa om stöd och skydd från statsmakternas sida.

En dylik hemställan torde ock finnas fullt befogad ur mera allmänna synpunkter. Så länge riksbankens sedlar icke inlöstes med guld, måste själva grundförutsättningen för inlösnung i främmande guldvaluta av sådana obligationer och kuponger, som befunne sig i Sverige, anses bortfallen. Det syntes icke kunna råda tvivel därom, att denna uppfattning ägde stöd ej blott i sakförhållandena utan även i en upplyst allmän opinion i vårt land samt att därför ett från det allmännas sida upprest hinder mot förverkligandet av oberättigade vinstplaner i detta avseende komme att uppbäras av det allmänna rättsmedvetandet. Ett dylikt hinder skulle tydligen icke kunna hava någon menlig inverkan på vårt lands kredit i utlandet. Ej heller kunde därigenom obligationsutgivarnas kredit i hemlandet tänkas komma att bliva lidande; snarare kunde väl göras gällande, att de förluster, som en ohindrad allmän inlösnung i utländsk guldvaluta kunde förorsaka vissa obligationsgäldenärer, i längden kunde tänkas bliva till skada för deras kredit. För obligationsutgivarna skulle nämligen nödvändigheten att anskaffa utlandsvalutor till täckande av de utgifter för räntor och amortering, som eljest borde fullgöras i kronor, medföra en merutgift, som redan vid nuvarande depreciering av valutan vore högst betydande.

Betraktades saken ur obligationsinnehavarens synpunkt måste det erinras om att de ifrågavarande svenska obligationerna vore till sin art skilda från de obligationer, som ett flertal utländska låntagare under tiden efter kriget utgivit, där en skuldförskrivning i flera olika myntslag — ofta kombinerad med en guldvärdeklausul — skett just med tanke på att säkra obligationsinnehavaren mot följderna av förändringar i penningvärdet och där detta moment ingått som en nödvändig förutsättning för lånets tillkomst. De nu ifrågavarande svenska lånen förskreve sig från tiden före kriget, då man icke räknade med att svängningar i valutakurserna av någon betydelse kunde inträffa, och då synpunkter, liknande de nyss berörda, alltså icke kunde ha kommit i betraktande vid lånens uppläggande.

Då förevarande svenska obligationer gjordes betalbara även i främmande myntslag å vissa utrikes orter, skedde detta endast för att, ur synpunkten av obligationsinnehavarens bekvämlighet, möjliggöra för honom att bekomma inlösningsbeloppet i sitt eget lands valuta utan vare sig vinst eller förlust. Avsikten kunde ingalunda hava varit att tillförsäkra den svenska obligationsinnehavaren rätt att i den oförutsedda händelsen av den svenska valutans depreciering erhålla betalning i något av obligationens övriga myntslag. Det vore i detta sammanhang att märka, att den övervägande delen av det svenska innehavet av ifrågavarande obligationer förskreve sig från krigstiden och tiden närmast därefter, då kursförhållandena möjliggjorde förvärv från de krigförande länderna av dessa obligationer på fördelaktiga villkor. Det hade förvisso varit det genom kursförhållandena billiga priset jämte obligationernas betalbarhet i svenska kronor, som allena varit avgörande för förvärvet. Att man icke låtit sig

bestämmas av eller ens haft uppmärksamheten fäst på möjligheten till betalning i olika främmande myntslag torde bäst framgå just av det ovan berörda förhållandet, att man *icke* sökte utnyttja det tillfälle, som valutaläget under åren närmast efter kriget gav till förtjänst genom inlösen i utlandet. Det måste alltså hävdas, att ett avskärande av den svenska obligationsinnehavarens möjlighet att i utlandet låta inkassera obligationer och kuponger till svenska lån icke innebure, att man åsamkade honom en förlust eller tvingade honom till uppoffring av en fördel, varmed han räknat. Det innebure endast, att man icke tillåte honom att utnyttja den ekonomiska situation, vari landet råkat, till att på bekostnad av och till skada för det egna landets institutioner förskaffa sig en fullkomligt opåräknad extra förtjänst.

Vidare torde böra framhållas den ogynnsamma inverkan, som ett överflyttande i större utsträckning av likviderna för ifrågavarande obligationer till utländska betalningsorter kunde medföra för vår valutamarknad.

Därest de i svenska händer befintliga obligationerna jämte räntekuponger i större utsträckning överflyttades till de utländska betalningsorterna och där presenterades för inlösen, skulle detta givetvis öka svårigheterna på valutamarknaden. Den ökade efterfrågan på vissa utländska valutor, som komme att följa, skulle, särskilt som den bleve koncentrerad till ett fåtal förfalldagar, med säkerhet verka oroande och vid kritiska tidpunkter kanske förtryckande å den svenska kronans värde. Man kunde icke räkna med att ett jämviktsläge skulle ernås därigenom, att den anskaffade utländska valutan till avsevärd del komme att ställas till andra svenska medborgares förfogande och sålunda skulle komma landet till omedelbar nytta. Mellan valutans anskaffande av obligationsgäldenären och dess ställande till obligationsborgenärens disposition åtginge alltid några dagar, tillräckliga att medgiva avsevärda förskjutningar. Vidare vore det långt ifrån säkert, att de erhållna tillgångarna i utländsk valuta skulle komma landet till godo på önskvärt sätt och i full utsträckning. Man hade i stället all anledning att befara, att de utländska tillgodohavandena, åtminstone till den del de motsvarade på grund av utlottningar utfallna kapitalbelopp, komme att placeras i värdepapper i det land, där de blivit tillgängliga. Man komme alltså att på detta sätt bidraga till en kapitalexport, som under nuvarande förhållanden givetvis måste betraktas som alldeles förkastlig.

Ehuru ett ur alla synpunkter effektivt medel icke torde kunna framskaffas till förhindrande av en utveckling, som sålunda på goda grunder kunde befaras, syntes det likväl, att en i mesta möjliga mån tillfredsställande lösning skulle vinnas genom ett förbud mot utförsel från Sverige av sådana obligationer och kuponger, som innehölle bestämmelser om betalning i såväl svenskt som främmande myntslag.

De svårigheter, som, enligt vad ovan anförts, kunde komma att föreligga för ett effektivt genomförande av affidavitsystemet, och det motstånd mot detta system, som kunde befaras bliva rest, skulle säkerligen komma att upphöra, därest såsom motivering för fordran på affidavits kunde anföras att förbud gällde mot utförsel från Sverige av hithörande obligationer och kuponger, samt att denna fordran sålunda vore avsedd att medföra kontroll på den lojala efterföljden av detta exportförbud.

Då en avsevärd del av ifrågavarande obligationer innehaves av svenska försäkringsbolag, inkom styrelsen för Svenska Livförsäkringsbolags Direktörsförening den 2 december 1931 med yttrande i anledning av ifrågavarande av riksgäldskontoret med flera ingivna framställning.

I yttrandet anfördes i huvudsak följande:

Yttrande av Svenska Livförsäkringsbolags Direktörsförening.

Vad beträffade frågan om bolagens formella rätt att kräva likvid för utlottade obligationer och förfallna kupongröntor i vilken som helst av de valutor, i vilka obligation vore utställd, hade utlåtande inhämtats från professorn i civilrätt vid Stockholms högskola Karl Benckert. Direktörsföreningens medlemmar biträdde enhälligt den sakkunniges uppfattning, att sådan rätt föreläge.

Vid detta förhållande ansåge sig livförsäkringsbolagens ledare icke kunna — med hänsyn bland annat till de skadeståndskrav, som av bolagens försäkringstagare tilläventyrs skulle kunna resas mot bolagens styrelser, för den händelse dessa icke tillsåge att utbetalningen skedde i den för ögonblicket mest förmånliga valutan — utan stöd av lagstiftning avstå från att begagna sig av sin ifrågavarande rätt.

Givetvis skulle de svenska livförsäkringsbolagens medverkan utan vidare kunna påräknas för undanröjande av den olägenhet i valutahänseende, som uppkomme därigenom att utlottade obligationer och förfallna kuponger presenterades vid utländskt inlösningsställe, för så vitt nämligen obligationsutgivarna förklarade sig beredda att här i landet verkställa inlösnings efter gällande dagskurs å vederbörande utländska valuta. Direktörsföreningen kunde alltså icke dela de farhågor beträffande inverkan på den svenska valutan, varåt givits uttryck.

Om emellertid ett användande av ovan berörda rätt från obligationsinnehavares sida icke desto mindre prövades under rådande valutakris bliva till skada för det allmänna, borde enligt direktörsföreningens uppfattning erforderliga lagstiftningsåtgärder vidtagas snarast möjligt. Då föreningen förmodade, att Kungl. Maj:t för nästa års riksdag komme att så tidigt som möjligt framlägga förslag till dylik lagstiftning, hade föreningen beslutat att hemställa hos de till föreningen anslutna bolagen att i avvaktan på sådan lagstiftning tills vidare avstå från att utnyttja sin rätt till likvid i mervärdig valuta.

*Utlåtande
av professor
K. Benckert.*

I det av professor Benckert avgivna utlåtandet åberopas till en början en av professorn H. Ussing i Köpenhamn på offentligt uppdrag år 1926 verkställd utredning angående vissa spörsmål vid en nedsättning av den danska kronans guldvärde. I åberopade delar anför Ussing huvudsakligen följande:

Rättsverkan av en dubbelmyntad obligation berodde uppenbarligen i första hand på en tolkning av obligationen. Presumtionen talade emellertid för att innehavaren av obligationen hade rätt att själv välja, i vilket myntslag han önskade betalning; dock kunde han på betalningsorten i ett visst land endast fordra betalning i detta lands mynt. Denna uppfattning torde hava vunnit allmänt erkännande under de sista åren. Faktiskt hade man dock exempel på att gäldenärer, särskilt vissa stater, hade undandragit sig uppfyllandet av dem åvilande skyldigheter. De hade exempelvis vägrat att betala i ett värdefullt främmande mynt till andra än medborgare i nämnda land eller ock för utbetalning uppställt det villkor, att obligationen hade förvärvats av en medborgare i vederbörande land före världskriget. Men dylika åtgärder finge ses under synvinkeln, att 'nöd bryter lag'.

I detta sammanhang redogör Ussing för vissa åtgärder, som i detta hänseende tidigare vidtagits i Danmark och Finland. I *Danmark* stadgades den 25 oktober 1923 temporärt förbud mot utförsel av vissa flermyntade kreditföreningsobligationer och till sådana obligationer hörande kuponger och talonger. (Enligt numera utfärdade bestämmelser till skydd för den danska valutan är även utförseln av andra värdepapper underkastad särskilda begränsningar.)

Genom en finsk lag av den 27 maj 1921 förordnades, att före den 1 januari 1915 utfärdade obligationer och till dem hörande räntekuponger skulle, då de löde såväl å finskt som utländskt mynt, därest innehavaren vore utlänning, inlösas enligt obligationsinnehavarens val antingen i finskt eller i det i obligationen nämnda lands mynt, varest obligationen vid utgången av år 1914 var placerad. Om innehavare av obligationen vore eller efter år 1914 varit finsk medborgare, vore den, som företedde obligationen eller räntekupongen, skyldig emottaga betalning i finskt mynt.

I anslutning till denna redogörelse fortsätter Ussing huvudsakligen:

Genom exportförbudet i Danmark hade man faktiskt tills vidare fråntagit de danska obligationsinnehavarna rätten att fordra betalning i överensstämmelse med obligationens innehåll. Regeln vore icke lätt att försvara. Många torde åberopa den billighetssynpunkt, att de flesta danska obligationsinnehavare vid köpet icke lagt vikt vid annat än obligationernas belopp i danska kronor. Men bortsett från att dock helt visst flera förvärvat obligationerna, sedan oro uppstått i valutaförhållandena, och därför kunde hava förvärvat dem just för att säkra sig däremot, kunde billighetshänsyn icke juridiskt få bli avgörande, då det vore fråga om vissa av de viktigaste omsättningspapper, som funnes. Vid offentliga obligationer måste man strängt fasthålla, att gäldenären vore förpliktad i överensstämmelse med deras lydelse. Därför kunde man ej heller försvara en allmän regel, att danska obligationsinnehavare endast hade rätt till kronbeloppet, med att detta följde av 'förutsättningarna' vid obligationernas utställande. Det vore att rubba på en av de viktigaste regler angående omsättningspapper att taga hänsyn till förutsättningar, som icke fått uttryck i papperet självt.

Då man utställt obligationer för att öka avsättningsmöjligheterna och därvid skaffa *alla* serierna en högre kurs, finge man taga följderna av sin brist på förutseende. Det hade med andra ord förutsatts, att obligationsinnehavarna skulle kunna avsätta obligationerna i utlandet och få en fördel därav — man hade blott icke tänkt sig, att den bleve så stor som den senare visat sig bli. Att en del av obligationsinnehavarna skulle få en vinst, som de icke räknat med, då de köpte obligationerna, kunde icke leda till annat resultat.

Regeln kunde bättre försvaras som en rent tillfällig åtgärd, nämligen från den förutsättningen att kronan skulle snart åter stiga. Med detta betraktelsesätt överensstämde det ock, att regeln hade formen av ett utförsel förbud, som vore till tiden begränsat.

I Finland hade man valt en radikalare väg såsom av 1921 års lagstiftning framginge.

För egen del har Benckert anfört i huvudsak följande:

Beträffande sådana för omsättning avsedda papper som obligationer vore det en ledande grundsats, att varje förvärvare skulle kunna lita på att han erhöle den rätt, som framginge av själva papperet. Den ifrågasatta begränsningen av obligationsinnehavares valrätt mellan förskrivna valutor hade emellertid intet stöd i obligationens lydelse. Vid överlåtelse utgjorde det vidare — om man bortsåge från att ny innehavare av löpande förbindelse genom ett godtrosförvärv kunde erhålla *bättre* rätt än sin företrädare — en allmänt antagen grundsats, att förvärvare erhöle samma rätt som överlätare. Vid överlåtelse mellan olika länder skulle emellertid den ifrågavarande begränsningen i innehavares rätt att välja valuta ofta kunna medföra, att ny innehavare ingalunda finge samma rätt som sin föregångare.

Den synpunkt, som med det starkaste skenet av berättigande kunde anföras

till stöd för en begränsning av obligationsinnehavarens rätt att välja mellan de förskrivna valutorna syntes vara, att utfästelsen i dubbelvaluta åtminstone närmast avsåge endast, att varje innehavare tillhörande något av de länder, i vilkas valuta obligationen förskrivits, skulle äga säkerhet att erhålla full betalning i sin egen valuta, däremot icke att han, exempelvis vid en försämring såväl av hans egen som låntagarens valuta, skulle vara säkerställd genom en rätt att kräva betalning även i ett tredje lands valuta. En konsekvens härav skulle vara, att även utländsk obligationsinnehavares valrätt vore begränsad åtminstone så till vida, att han kunde kräva betalning endast med förskrivet belopp i sitt eget lands valuta eller i svensk valuta. Även om man bortsåge därifrån, att det icke vore klart, att syftet med förskrivningen i dubbelvaluta finge antagas vara så begränsat, som nu förutsatts, måste på huvudsakligen de av Ussing anförda grunder även denna uppfattning betecknas såsom ohållbar.

*Meddelande
av export-
förbud.*

Med anledning av den i ärendet gjorda framställningen förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 14 december 1931 (nr 405), att det från och med den 15 december 1931 tillsvidare till och med den 31 mars 1932 skulle vara förbjudet att till utrikes ort utföra obligationer, som utfärdats av svenska staten, svensk kommun, svensk hypoteksinrättning eller svenskt aktiebolag och som lyda, förutom å svenska kronor, jämväl å holländska floriner eller, därest obligationerna vore betalbara i Schweiz, å francs, ävensom till sådana obligationer hörande räntekuponger och talonger.

Genom kungörelse den 24 mars 1932 (nr 60) har förbudet utsträckt att gälla till och med den 30 juni 1932.

**Departements-
chefen.**

Vad till en början beträffar de i svenska obligationer förekommande *guld-klausulerna* torde böra förutskickas, att enligt svensk rätt hinder icke lär möta att genom särskild utfästelse bereda en borgenär effektivt skydd mot den depreciering av riksbankens sedlar, som kan bliva en följd av riksbankens fritagande från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld. Huruvida en betalningsutfästelse har denna innebörd blir en tolkningsfråga, som torde få avgöras enligt allmänna rättsgrundsatser.

I förenämnda av åtskilliga obligationsutgivare avlätna skrivelse den 21 januari 1932 hava enligt min mening starka skäl anförts till stöd för den uppfattningen, att klausulerna kronor i guld, kronor i guldmynt och liknande icke betraktats såsom en garantiutfästelse av nyss angivna slag vare sig av obligationsutgivarna eller av den obligationsköpande allmänheten utan fastmera intagits för att framhäva vårt myntsystems anknytning till guld och sedermera bibehållits vid uppläggande av nya lån, utan att i klausulerna inlagts någon särskild betydelse. Härpå häntyder till en början det växlande sätt, varpå dessa klausuler, enligt vad jag förut visat, kommit till användning i åtskilliga obligationstyper. I samma riktning pekar den omständigheten, att guld-klausulerna bibehållits oförändrade i de lån, som upplagts — bland annat av Stockholms stad — på den tid under världskriget, då riksbanken icke inlöste sina sedlar. Vidare må framhållas att de till grund för lånens upptagande liggande kontrakten mellan obligationsutgivarna och de emitterande bankerna — i den mån dessa kontrakt varit för mig tillgängliga — icke visat sig inne-

hålla någon bestämmelse om betalning i guld eller guldmynt. Ej heller har i de framställningar om rätt att upptaga lån, som från kommunernas sida gjorts hos Kungl. Maj:t, förekommit begäran att få utfärda obligationerna i guld eller guldmynt. Härtill kommer slutligen att obligationsmarknaden vid sin värdesättning icke tagit någon som helst hänsyn till förekomsten eller frånvaron av dessa klausuler vare sig under normala tider eller då guldlösningsskyldigheten varit upphävd och sedlarna till följd därav deprecierats.

Av den redogörelse, som i det föregående lämnats, framgår, att de obligationer, varom här är fråga, representera mycket betydande belopp. Därest åt dessa klausuler tillerkändes betydelsen av verkliga utfästelser att erlagga betalning efter guldvärde, skulle därav kunna följa allvarliga rubbningar i vårt ekonomiska liv. Redan den omständigheten, att rättegångar angående guld-klausulernas innebörd anhängiggjordes, skulle vara ägnad att väcka oro på penningmarknaden och kunna föranleda icke blott ett osunt spekulerande i guldobligationer utan även ett minskat förtroende för de institutioner, som utfärdat dylika förbindelser.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes det mig angeläget, att en lagstiftning kommer till stånd, varigenom fastslås, att obligation, som före den 28 september 1931, då sedelinlösningsskyldigheten senast suspenderades, här i riket utfärdats i svenskt mynt, må, ändå att den lyder å guld eller guldmynt, av gäldenären inlösas i riksbankens sedlar. Till frågan om guldklausuler i flermyntade obligationer torde jag strax få återkomma.

Jag övergår härefter till frågan om *betalning i utländskt mynt* på grund av flermyntade obligationer.

Anledningen till att svenska obligationer utfärdats jämväl i utländskt mynt torde hava varit, att man önskat göra lånen mera begärliga på den internationella marknaden genom att bereda utländska innehavare tillfälle att, där de ej önskade uppbära betalning i svenskt mynt, lyfta utfallande belopp i utländsk valuta. Att man däremot icke åsyftat att bereda svenska innehavare skydd mot en depreciering av den svenska kronan, torde framgå redan därav, att samtliga nu ifrågavarande obligationer utfärdats å tid, då frågan om guldmyntfotens frånträdande här i landet saknade varje aktualitet och lagstiftningen ej ens räknade med möjligheten av att riksbanken skulle kunna upphöra med sedelinlösningen.

Ehuru sålunda den valrätt mellan olika valutor, som enligt vad i det föregående anförts i allmänhet anses tillkomma obligationsinnehavaren, efter all sannolikhet betingats allenast av hänsyn till den obligationsköpande allmänheten i utlandet, har emellertid en begränsning av valrätten till att gälla endast för utländska obligationsinnehavare icke kommit till uttryck i obligationerna.

Därest obligationsutgivarna skulle nödgas att i större utsträckning verkställa betalning i utländsk valuta även till svenska obligationsinnehavare, skulle för obligationsutgivarna uppstå betänkliga förluster, vilka, direkt eller indirekt, komme att kännbart beröra det allmänna. Å andra sidan skulle de svenska obligationsinnehavarna genom att uppbära betalning i utländskt mynt göra

vinster, vilka de säkerligen endast i rena undantagsfall tagit i beräkning vid obligationernas förvärvande. Då det under den rådande svåra krisen är särskilt angeläget, att varje åtgärd, som är ägnad att medföra rubbningar i vårt ekonomiska liv, undvikas, synes skäligen kunna fordras, att de svenska obligationsinnehavarna, även i den mån de må vara formellt berättigade att kräva betalning i utländsk valuta, åtnöjas med betalning i svenskt mynt. Att en sådan uppfattning bör kunna vinna förståelse även från deras sida, som därav närmast beröras, framgår av det yttrande, som avgivits i ärendet från de svenska livförsäkringsbolagens sida, vilka torde innehava ett mycket betydande antal av här ifrågakvarande obligationer.

Vad nu anförts om flermyntade obligationer torde böra gälla, även om guld-klausul utsatts vid den utländska valutån. Har det svenska myntet betecknats såsom kronor i guld, torde, i varje fall i förhållande till svensk borgenär, samma synpunkter böra anläggas, som tala för att en sådan guld-klausul fränkännes betydelse vid obligationer, som utfärdats enbart i svenskt mynt. Den omständigheten, att skuldsumman angivits även i utländskt mynt, torde nämligen vid bedömning av guld-kroneklausulens innebörd icke hava tillmätts någon betydelse på den svenska marknaden.

De hänsyn, som påkalla ett statligt ingripande på förevarande område, hava i viss utsträckning redan tillgodosetts genom det exportförbud å vissa obligationer, som Kungl. Maj:t utfärdat. Då emellertid nu frågan om lagstiftning angående obligationer med guld-klausul blivit aktuell, synes jämväl spörsmålet angående skyldighet att på grund av flermyntade obligationer erlægga betalning i utländskt mynt böra upptagas till legislativ behandling och svensk borgenär därvid böra förklaras pliktig att åtnöjas med betalning, som om obligationen vore utställd allenast i svenskt mynt.

Av praktiska skäl torde denna grundsats böra något modifieras. Avgörande för rätten att fordra betalning i utländskt mynt torde böra vara, huruvida obligationen en viss bestämd dag befunnit sig i utländsk ägo. Denna dag torde böra bestämmas i fråga om obligationer, som äro underkastade exportförbudet, till dagen för detta förbuds utfärdande eller den 14 december 1931 samt i fråga om övriga obligationer till någon dag kort före framläggande av lagförslag i ämnet, förslagsvis den 1 maj detta år. Befann obligationen sig nämnda dag i utländsk ägo, bör ny innehavare kunna fordra betalning i utländskt mynt, även om han är svensk. Var den däremot ifrågakvarande dag i svensk ägo, bör en senare ägare, ändå att han är utlänning, åtnöjas med betalning i svenskt mynt. Med utländsk ägare torde i utlandet bosatt svensk ägare böra likställas.

Samma regler, som uppställas i fråga om själva obligationerna, böra uppenbarligen gälla även beträffande kupongerna.

Då de i lagförslaget upptagna bestämmelserna ytterst hava sin grund i guldinlösningsskyldighetens upphävande, torde lagen böra erhålla giltighet allenast under den tid, då riksbanken är befriad från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld.»

Departementschefen uppläser härefter förslag till *lag om betalning på grund av vissa obligationer* av den lydelse, bilaga A till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Olga Gjørloff.

Förslag
till
Lag
om betalning på grund av vissa obligationer.

Härigenom förordnas som följer:

Här i riket före den 28 september 1931 i svenskt mynt utfärdad obligation må, ändå att den lyder å guld eller guldmünt, av gäldenären inlösas i riksbankens sedlar.

Lyder obligation, som nu nämnts, jämväl å utländskt mynt, må likväl betalning ej fordras annorledes än i riksbankens sedlar efter det å obligationen i svenskt mynt utsatta beloppet, såvida icke obligationen den 1 maj 1932 eller i fråga om obligation, som den 14 december 1931 underkastades exportförbud, sistnämnda dag tillhörde utländsk eller i utlandet bosatt svensk borgenär.

Vad nu sagts om obligation skall äga motsvarande tillämpning å kupong, som hör till obligationen.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet och gäller under den tid, då riksbanken är fritagen från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld.

Bilaga B.

Den 1 februari 1932 utelöpande obligationer med guldklausul.

(Samtliga siffror approximativa.)

	Obligationer i svenskt mynt	Obligationer i såväl svenskt som utländskt mynt	Summa	Därav i utlandet befintliga ¹
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Sveriges Stadshypotekskassa	454,938,000	17,640,400	472,578,400 ²	1,800,000
Stockholms Intecknings Garanti AB.	11,322,800	56,527,200	67,850,000	15,700,000
Övriga inteckningsbolag	16,332,000	3,119,900	19,451,900	— ³
Stockholms stad	128,000,000	107,571,620	235,571,620	40,950,000
Göteborgs stad	13,925,000	33,514,114	47,439,114	2,340,000
Övriga städer	23,669,000	8,723,200	32,392,200	— ³
Landsting	3,500,000	—	3,500,000	
Järnvägsbolag	58,700,000	1,300,000	60,000,000	— ³
Industrieföretag	15,000,000	—	15,000,000	— ³
Summa kronor	725,386,800	228,396,434	953,783,234	60,790,000⁴

¹ Av de i utlandet befintliga obligationerna torde det stora flertalet vara utfärdade i såväl svenskt som utländskt mynt.

² Härin ingå vissa av Allmänna Hypotekskassan för Sveriges Städer upptagna lån, för vilka Stadshypotekskassan övertagit betalningsansvaret.

³ Uppgifter härom saknas, men beloppen torde icke vara avsevärda.

⁴ Jfr dock not 3.

Den 1 februari 1932 utelöpande *flermyntade* obligationer.

(Samtliga siffror approximativa.)

	Obligationer utan guld- klausul	Obligationer med guld- klausul	Summa	Därav i utlandet befintliga
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Staten	480,000,000	—	480,000,000	143,100,000
Sveriges allmänna hypoteksbank	125,000,000	—	125,000,000	14,300,000
Sveriges Stadshypotekskassa	120,000,000	17,640,400	137,640,400 ¹	14,200,000
Stockholms Intecknings Garanti AB.	—	56,527,200	56,527,200	15,700,000
Övriga inteckningsbolag	—	3,119,900	3,119,900	—
Stockholms stad	—	107,571,620	107,571,620	40,950,000
Göteborgs stad	—	33,514,114	33,514,114	2,340,000
Övriga städer	—	8,723,200	8,723,200	—
Järnvägsbolag	12,000,000	1,300,000	13,300,000	—
Summa kronor	737,000,000	228,396,434	965,396,434²	230,590,000

¹ Häri ingå vissa av Allmänna Hypotekskassan för Sveriges Städer upptagna lån, för vilka Stadshypotekskassan övertagit betalningsansvaret.

² Angående obligationernas fördelning på olika myntslag, se redogörelsen å sid. 12.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 maj 1932.

Närvarande:

justitieråden CHRISTIANSSON,
EDELSTAM,
STENBECK,
regeringsrådet AFZELIUS.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 29 april 1932, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om betalning på grund av vissa obligationer*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren F. J. Chr. Sterzel.

Lagrådet yttrade:

Sedan riksbanken den 28 september 1931 tillsvidare fritagits från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld och guldmyntfoten här i landet sålunda suspenderats, har kronans värde väsentligt nedgått i förhållande till såväl guldvärdet som åtskilliga främmande valutor. Under sådana omständigheter skulle en obegränsad skyldighet att inlösa de i förevarande lagförslag avsedda obligationer efter guldvärde eller i främmande valuta medföra stora förluster för obligationsutgivarna, med därav följande fara för svåra rubbningar i landets allmänna ekonomiska förhållanden. Starka skäl synas därför tala för att det tages under övervägande, i vilken utsträckning en lagstiftning kan genomföras, varigenom beträffande sådana obligationer fastställas att betalning må äga rum i riksbankens sedlar efter det å dem utsatta beloppet.

Visserligen torde, såsom i remissprotokollet framhållits, en utfästelse att erlægga betalning i guld icke kunna i och för sig fränkännas giltighet. Av intresse i detta hänseende äro — förutom bestämmelsen i § 4 av lagen den 1 mars 1830 angående myntbestämningen — jämväl vissa uttalanden under förarbetena till lagstiftningen om guldmyntfotens införande i riket. Men frågan, huruvida med en betalningsbestämmelse överhuvud avsetts en sådan utfästelse d. v. s. en verklig guld klausul, är en tolkningsfråga, vars besvarande kan utfalla olika i olika fall. Vad angår uttrycken kronor i guld, kronor i guldmynt

eller kronor i guld enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 och liknande, som i betydande omfattning använts i här utfärdade obligationer, torde frågan, om med dessa uttryck under tiden närmast efter guldmyntfotens införande avsågs en utfästelse av betalning i klingande mynt eller endast en erinran om landets övergång till guldmyntfot och således endast en närmare bestämning av det å obligationerna angivna myntslaget, icke kunna med säkerhet besvaras utan en ingående undersökning såväl av dessa uttrycks tillkomst som även av deras förhållande till de utfästelser om betalning i silver, som förekommo under årtiondena närmast före silvermyntfotens övergivande. Men frånsatt den betydelse nämnda uttryck må på rent historiska grunder antagas ursprungligen hava ägt, torde den stabilitet i landets myntväsen, som följde med guldmyntfotens införande, sedermera hava medfört, att den allmänna uppfattningen icke längre tillade dem någon särskild innebörd. Och i senare utgivna obligationer hava dylika uttryck uppenbarligen utan vidare upptagits från äldre utan att därmed avsetts annat än en beteckning av det svenska myntet. Såsom i remissprotokollet framhållits har befintligheten eller obefintligheten av sådant uttryck icke inverkat på prisbildningen å obligationsmarknaden ens under den tid i samband med världskriget, då sedelinlösningsplikten var upphävd och kronans värde nedsatt. Skulle uttryckets förekomst i obligationer nu — sedan på grund av tvingande omständigheter guldmyntfoten åter suspenderats — medföra rätt för obligationsinnehavarna till betalning efter guldvärde, skulle följden bliva för obligationsutgivarna stora förluster av även för det allmänna kännbar beskaffenhet och för obligationsinnehavarna en opåräknad vinst. Den föreslagna åtgärden — att beträffande obligationer, som utfärdats före den 28 september 1931, då sedelinlösningsplikten suspenderades, fastslå, att under den tid sådan suspension föreligger betalning får erläggas i sedlar och således obligationsinnehavarna lika med andra fordringsägare nödgas bära den förlust guldmyntfotens upphävande kan medföra — synes därför ej stridande mot billigheten och föranleder ej någon erinran från lagrådets sida. Lagförslaget har icke avseende å obligationer, som utfärdas efter nämnda dag, och synas uttryck, som här avses — om verklig guldklausul ej åsyftas — bära för framtiden undvikas. Till frågan, huruvida undantag från förslagets ovan angivna regel bör stadgas till förmån för utländska obligationsinnehavare, återkommer lagrådet här nedan.

Vad angår de obligationer, som lyda å betalning i såväl svenskt som utländskt mynt, måste det visserligen antagas, att obligationsinnehavarna kunna genom obligationernas uppvisande å betalningsställe utom Sverige välja betalning i visst främmande mynt. Det oaktat synes det knappast stridande mot billigheten att under nuvarande förhållanden förvägra inhemska obligationsinnehavare denna valrätt. Såsom i ärendet framhållits hava nu ifrågakvarande obligationer, som alla utfärdats före kriget, gjorts betalbara även i främmande myntslag å vissa utrikes orter i syfte att utländska obligationsinnehavare skulle erhålla bekväm tillgång till inlösningsbeloppet i främmande valuta. Där emot har det vid obligationernas utfärdande ej räknats med sådana förskjutningar i valutakurserna, som blivit en följd av den i då gällande lagstiftning

ej förutsedda suspensionen av guldmyntfoten. Och det stora flertalet inhemskas obligationsinnehavare torde vid förvärvet icke hava räknat med uttagande av betalning i främmande myntslag. För dem skulle en sådan betalning — som från obligationsutgivarnas sida aldrig varit avsedd — medföra, liksom förut framhållits i fråga om betalning i guld, en helt opåräknad vinst. Visserligen hava under senare år utländska flermyntade obligationer utbjudits på den svenska marknaden och det är ej uteslutet, att inhemskas förvärvare av svenska flermyntade obligationer börjat räkna med möjligheten att erhålla betalning i främmande myntslag. Men denna omständighet synes icke äga den betydelsen, att ej de inhemskas obligationsinnehavarnas intresse av sådan betalning bör vika med hänsyn till de stora vådor för obligationsutgivarna, som skulle bliva en följd av att valrätten för de förra bibehölles — vådor, som skulle allvarligt beröra även det allmänna.

Andra stycket innebär, att här i riket före den 28 september 1931 i svenskt mynt utfärdad obligation må — ändå att den lyder, förutom å svenskt mynt, jämväl å utländskt mynt — betalas i riksbankens sedlar efter det å obligationen i svenskt mynt utsatta beloppet. Från denna regel stadgas undantag för det fall att obligationen viss dag, i förslaget angiven till den 1 maj 1932, eller i fråga om obligation, som den 14 december 1931 underkastades exportförbud, sistnämnda dag tillhörde utländsk eller i utlandet bosatt svensk borgenär. Uppenbart är, att det ej kan ifrågakomma att beröva utlänning den valrätt beträffande myntslag, varmed han vid förvärvet av obligationen får antagas hava räknat. Och det torde vara skäligt att med utlänning jämställa i utlandet bosatt svensk borgenär. Avgörande för betalningsrätten synes i fråga om obligationer, som nu äro underkastade exportförbud, böra — på sätt föreslagits — vara innehavet den 14 december 1931 d. v. s. dagen för utfärdandet av den alltjämt gällande kungörelsen angående förbud mot utförsel från riket av vissa obligationer m. m. Vad angår den för övriga obligationer föreslagna dagen bör den måhända framflyttas med hänsyn tagen till tidpunkten för framläggandet av detta förslag.

Ehuru den föreslagna lagtexten icke därutinnan synes fullt tydlig, lär det vara avsett att, i den omfattning det i andra stycket upptagna undantaget gäller, lämna öppen frågan om tillämpningen av en bestämmelse om betalning i guld, vare sig den hänförs till det svenska myntet eller till utländskt myntslag. Att förevarande lagstiftning icke må ingripa i den betalningsrätt, som kan tillkomma utländsk innehavare av flermyntad obligation vid betalning å utländsk betalningsort i utländskt myntslag på grund av en vid detta myntslag fäst guld klausul, är uppenbart. Men en bestämmelse om betalning i guld, avseende betalning i Sverige i svenskt mynt, är naturligen underkastad svensk lagstiftning. Och att fränkänna en sådan bestämmelse verkan i förhållande ej blott till svensk utan även till utländsk borgenär synes lagrådet knappast möta större betänkligheter, då i allt fall en utländsk borgenär kommer att vara bibehållen vid sin rätt till betalning i utländskt mynt och vid sin befogenhet att åberopa i avseende å sådant mynt gällande guld klausul. Vid nämnda förhållande och då en olikhet i nu ifrågavarande hän-

seende mellan svensk och utländsk borgenär skulle giva anledning till ovisshet om den senares rättsställning, anser sig lagrådet böra ifrågasätta en sådan jämkning i den föreslagna lydelsen, att undantagsstadgandet i andra stycket icke kommer att avse tillämpningen av en vid det svenska myntet knuten bestämmelse om betalning i guld.

Vad angår förslaget ståndpunkt att beträffande obligationer lydande allenast å svenskt mynt låta den i första stycket upptagna bestämmelsen gälla jämväl utländsk borgenär, anser sig lagrådet ej hava anledning till erinran. De rena kronobligationerna hava ej den internationella karaktär som de flermyntade obligationerna. De hava i regel emitterats endast i Sverige. Och det bör märkas, att för det enda återstående obligationslån lydande å kronor i guld, som emitterats jämväl utom Sverige — av vilket för övrigt obligationer endast till obetydligt belopp finnas i utlandet — är utsatt betalningsort allenast i Sverige. För innehavare av sådana obligationer bör det därför hava framstått såsom uppenbart, att betalningsrätten för dessa obligationer är helt beroende av svensk lagstiftning, och ehuru beträffande sådana obligationer betalningsrätt i utländskt mynt ej finnes, synes det icke möta betänkligheter att i fråga om dessa likställa utländsk och svensk obligationsinnehavare.

Från de svenska obligationsutgivarnas sida synes det vara avsett, att för betalning annorledes än i riksbankens sedlar efter det å obligationen i svenskt mynt utsatta beloppet skulle i allmänhet fordras en förklaring (affidavit) rörande den omständighet, som skulle medföra rätt till betalning enligt det i andra stycket upptagna undantagsstadgandet. Någon bestämmelse härom har emellertid ej upptagits i förslaget. Att en sådan förklaring ej bör tillerkännas vitsord, där anledning förekommer att betvivla dess trovärdighet, synes uppenbart. Å andra sidan torde det knappast kunna befaras, att frånvaron av en bestämmelse kommer att föranleda uppställandet av formella och mot de utländska obligationsinnehavarna obilliga bevisningskrav. Lagrådet har därför ej heller i detta hänseende ansett sig böra framställa erinran.

Enligt förslaget avfattning skall lagen gälla under den tid, då riksbanken är fritagen från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld. Bestämmelsens innebörd är tydligen den, att lagen skall gälla, intill dess sådan skyldighet åter inträder för riksbanken. Genom en omformulering i denna riktning utslöttes den uppfattningen, att lagen sedermera skulle kunna åter träda i tillämpning vid en förnyad suspension av bankens sedelinlösningsplikt.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 maj
1932.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anmäler, efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet, lagrådets den 19 maj 1932 avgivna utlåtande över det den 29 april 1932 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om betalning på grund av vissa obligationer*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Lagrådet har ifrågasatt en sådan jämkning i lagförslagets lydelse, att undantagsstadgandet i andra stycket icke komme att avse tillämpningen av en vid det svenska myntet knuten bestämmelse om betalning i guld. Då de skäl lagrådet därutinnan anfört synas mig övertygande, har jag låtit jämka den föreslagna lagtexten i berörda avseende.

Enligt förslaget skall rätten att fordra betalning i utländskt mynt i vissa fall vara beroende av att obligationen befunnit sig i utländsk ägo den 1 maj 1932. Denna tidpunkt synes — enligt vad lagrådet ifrågasatt — böra framflyttas och torde lämpligen kunna bestämmas till den 20 maj 1932.

Slutligen torde bestämmelsen rörande den föreslagna lagens giltighetstid böra, på sätt lagrådet ifrågasatt, förtydligas därhän, att lagen skall gälla, in till dess skyldighet åter inträder för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld.»

Föredraganden hemställer härefter, att det jämkade förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Kurt Björklund.